

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Liber Tertivs

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

L. 4. c. 22. hoc præbet argumentum in Controversia de infantibus ante Baptismum mortuis. Ita iterum subsumit *Vindex Augustinianus*, puer baptizatus, etiam si non percipiat Eucharistiam, longè perfectiori modo habet Fidem & Charitatem, sibi à Deo in Sacramento Regenerationis infusus. *Igitur juxta doctrinam Augustini verè salvabitur.* Cùm verò, sic pergit *Norissius*, Sancti Patres, & ita etiam Augustinus, docent, sine participatione corporis & Sanguinis Domini neminem consequi posse Salutem æternam, intelligendi sunt de participatione spirituali, quando per Fidem infusam fiunt participes corporis Christi, dum fiunt Ejus membrum, cui per Fidem incorporantur, sicut qui sumunt Eucharistiam, fieri dicuntur membra Christi, dum manent in Eo, & Christus in eis. Confirmat hoc diversis Augustini testimoniis, addito consensu *Fulgentii & Bedæ*, Augustini Verbis in hac eadem tractatione utentium, quod à *Gratiano* quoque factum monet, ut ut cum aliqua additione ex *Fulgentio*. Licuit hæc in gratiam Lectoris piè curiosi adscribere, quia alias non semel mentio solet fieri Sententiæ hujus Augustinianæ de necessitate Eucharistiæ, etiam Ratione infantum; ad cujus Sensum, ne nimius rigor in hoc capite Sancto Patri adscribatur, ritè intelligendum hæc adducta non parum videntur conducere. Et si autem juratus, & fortè conductus *Norissii* hostis, *Bruno Neuserus*, ordinis non Majorum, sed vere, *Minorum*, in *Prodromo Velitari* hæc & cætera, quæ in *Vindiciis Augustinianis* ad defensionem Doctoris Sancti leguntur, uti solet, cum non planè nullo authoritatis Augustinianæ præjudicio & detrimento, exagitet, non tamen ejus sunt momenti & ponderis, ut laudatam Explicationem loco possint tollere, adeoque nec digna, quæ prolixius examinetur, cùm ipsa rationum collatio evidenter possit ostendere, quod citatus ad marginem *Vitercomes* etiam ex Instituti ratione in se suscepit ostendendum, istam Eucharistiæ perceptionem, Sacramento Baptismi junctam, ad ritus ex antiqua consuetudine receptos pertinuisse, quod observâsse satis nunc esse potest.

pag. 212.
& seqq.

LIBRI TERTII CAPVT VIGESIMVM, De Transubstantiatione.

PRætermisso in totū secundo de Eucharistiâ libro, utpotè Doctoribus reformatis realem in hoc Sacramento Corporis & Sanguinis Christi præsentiam inficiantibus opposito, quibuscum nihil commercii in hac Controversia intercedit Evangelicis Doctoribus à lue syncretica per Dei gratiam liberis; neque etiam attentis sex illis opinionibus diversis, quas de modo existentie Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiâ recenset *Bellarminus* & refutat; rectè ad discussionem illius progredimur Quæstionis, quæ Evangelicos etiam respicit, Transubstantiationem seu mutationem & conversionem Panis & Vini Eucharistici in corpus & sanguinem Dominicum, tanquam Dogma novum & in Ecclesia antiquiori ac magis orthodoxa inauditum, atque hinc in Ecclesia verè fidelibus non obtudendum respuentes. Dico, in Ecclesia antiquiori, adeoque ea etiam, quæ Augustini tempore fuit, inauditum. Quamvis enim *Bellarminus* more solito ad hujus Dogmatis sub anathemate à Patribus Tridentinis proposita confirmationem testimonia Patrum ex omnibus ab Apostolorum tempore Seculis, & hinc etiam Augustini, conquisiverit, ut ut definitionem ejus ad quinque tantum Secula restringens, eometipio falsus, per mille Annos fideles ad hoc Dogma amplectendum nulla Concilii ullius Occumenici, universalem Ecclesiam repræsentantis, definitione expressa fuisse adactos; in sequentibus tamen ostendetur, quidquid jam sit de cæteris Patribus, Augustino etiam illud suo tempore fuisse incognitum. Ita autem de Eo *Bellarminus*: *Augustinus*, in *Sermone*, quem *Beda* citat: *Omnis panis, accipiens Benedictionem Christi, fit corpus Christi.* Adde in 1. Co-
rinth. 10. pro horum Augustini verborum intellectu *Bellarminus*: *Ad verè, non dixisse Augustinum, Panis est corpus Christi, ut Lutherani solent loqui, sed fit corpus Christi, quæ verba mutationem significant panis in corpus, ut quidem Zwingliani utcumque, possent respondere, mutatione significantis ex pane fieri Corpus; at Lutherani quid respondere possent nescio. Nam ipsi velunt, realiter corpus Domini adesse in Cæna; Augustinus autem dicit panem fieri Corpus. Fateri proinde debent ex Augustini Sententiâ, panem reipsâ converti in corpus. Idem alibi: *Ante Christi verba, quod offeritur, panis dicitur; ubi verba Christi fuerint de prompta, jam non panis dicitur, sed corpus appellatur.* *Bellarminus* pergit: *Thomas Waldensis alium citat locum ex libro Augustini de corpore Domini, quem dicit se transcripsisse ex antiquissimo libro antiqua valde manu descripto: Non credendum est, quod substantia Panis vel Vini remaneat, sed Panis in corpus Christi & Vinum in Sanguinem vertitur, qualitatibus solummodo remanentibus.* Verum*

Serm. 28.
de Verb.
Dom.
Tom. II.
cap. 83.

rùm notanter addit Bellarminus, *suspicio, hunc non Augustini, sed Alcuini esse librum, Nobis tamen est satis, antiqui esse Authoris.* Christophorus de Capite Fontium in opere laudato sequens addit è *Prosperi Sententiis, quas ex Augustini scriptis ut plurimum collectas esse supra agnovimus, pro Transubstantiatione testimonium: Nos in specie Panis & Vini, quam videmus, res invisibiles, id est, carnem & Sanguinem honoramus, nec similiter comprehendimus has duas species, quem admodum ante Consecrationem comprehendebamus; cum fideliter fateamur, ante Consecrationem esse Panem & Vinum, quod Natura formavit, post Consecrationem verò longè aliud, carnem videlicet & Sanguinem Christi existere.* Gregorius de Valentia adhuc aliud pro hoc Dogmate ex Augustino testimonium adducit, nimirum sequens: *Christi corpus & sanguis virtute Spiritus Sancti ex Panis & Vini substantia efficitur.* Item, *Sicut ipse Christus est, qui baptizat; ita ipse est, qui per Spiritum Sanctum hanc substantiam (panis) efficit carnem, & transit Vinum in Sanguinem.* Item, *Noster Panis, & Calix certà consecratione mysticus fit nobis, non nascitur.* Valentianus hæc observat: *Ex ipsa Augustini disputatione adparet, velle Eum significare, Eucharistiam consecratam alterius esse nature & generis Panem, quam ille sit naturalis, qui è terrâ nascitur, atque adeo nihil aliud secundum Substantiam esse, quam Christi corpus.* Notandum verò est, Valentianum ad tripartitum hoc Augustini testimonium in margine præter libros contra *Faustum* scriptos citare *Gratianum & Lombardum*, de quibus post in Examine dicetur.

in Opusc.
pag. 127.

In genere ad hæc Augustini & aliorum in Ecclesia Veteri Patrum testimonia observari debet, Evangelicos veram & realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento præsentiam vi verborum Institutionis, veram itidem utriusque cum Pane & Vino unionem vi verborum Pauli credentes, aliquam panis & vini cum Corpore & Sanguine Dominico Sacramentaliter & modo humanitus incomprehensibili unitorum mutationem, sed accidentariam non negare, per quam id, quod Panis tantum fuit communis & vinum vulgare, accedente Christi verbo fit etiam, adeoque communicantibus exhibeatur & ab illis sumatur simul verè Corpus & Sanguis Christi; quæ tamen accidentalis mutatio ab illâ substantiali, quâ secundum Bellarmini explicationem fit *totalis conversio substantia Panis & vini in Corpus & Sanguinem Domini*, ob quam voce novâ & apud Antiquos inaudita dicitur Transubstantiatio, tantum abest, quantum à terrâ Cælum distat, quâ comparatione aliàs in eodem negotio contra ipsam realem Corporis & Sanguinis Dominici præsentiam Reformatos uti constat, quo jure, quæve injuriâ, hic dicendi locus non est. Et quia de modo & ratione hujus Transubstantiationis plurima inter ipsos hujus novi dogmatis Defensores controversia & lis est, hinc ipse Bellarminus se contradictionibus non caruisse testatus fuit. Dum enim hanc conversionem, quam omnium perfectissimam, & ab omnibus aliis mutationibus distingui dixit, statuit esse *non productivam, nec conservativam, sed adductivam, non quia corpus Christi suum deserat in Cælo locum, vel quia per motum localem huc de Cælo adducatur, sed solum, quia per eam fiat, quod antea solum erat in Cælo, nunc etiam sit sub speciebus Panis, & non solum per simplicem præsentiam vel coexistentiam, sed & per unionem quandam &c.* in recognitionibus ita hanc mentem suam explicare fuit coactus: *Video id à nonnullis perperam esse intellectum, qui inde colligunt, hanc non esse verè conversionem sive Transubstantiationem, sed translocationem. At aperte falluntur. Sicut enim conversio & Transubstantiatio ad panem pertinent, non ad corpus Christi, sic etiam translocatio si cui conveniret, pani conveniret, non corpori Christi. At pani nullo modo convenit, cum non muet locum, sed transeat in corpus Christi. Sed neque corpus Christi per conversionem adductivam translocari potest dici, cum neque suum deserat in Cælo locum, neque incipiat esse sub speciebus, ut in loco, sed ut substantia sub accidentibus, remotâ tamen inherentiâ. Itaque adductivam conversionem adpellavimus, inquit Bellarminus, ut significarem, corpus Christi per consecrationem Eucharistiæ non de novo produci, sed præexistere, & per conversionem panis in ipsum incipere esse sub speciebus panis.* Et postquam de diversis Patrum (nullâ tamen Augustini mentione factâ) Sententiis quoad loquendi modum egit, ita porro suam expressit mentem: *Quidquid sit de modis loquendi, illud est tenendum, conversionem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi esse substantialem, sed arcanam & ineffabilem, & nullis conversionibus naturalibus per omnia similem, & quam solus Deus facere possit.* Præmissâ hunc in modum & indicatâ Sententiarum Bellarmini & Evangelicorum de mutatione Panis & Vini Eucharistici differentia, facile est indicare, quæ mens fuerit Augustini, in laudatis à Bellarmino, *Capite fontium* & Valentiano testimoniis, ut ut pleraque non sint omnino indubitata, de quibus nunc in specie.

Primum hoc est juxta Bedæ citationem: *Non omnis Panis, sed accipiens benedictionem*

Uu

nem

nem Christi, sit corpus Christi. Multum huic Sententiæ tribuit Bellarminus, sed parum ad rem, si verbarité attendamus. Non enim scripsit Augustinus, *Panis accipiens benedictionem Christi sit corpus Christi, ita, ut substantia panis totaliter convertatur & transmutetur in substantiam corporis Christi, priori substantiâ in totum abolitâ, manentibus tantum externis accidentibus & speciebus in oculos occurrentibus;* quod absurdum si scripsisset Augustinus, haberet, de quo triumphum ageret Bellarminus. Verum id non scripsit Doctor Augustus, neque etiam scribere potuit, si attendantur ea, quæ citante in antecedentibus eodem Bedâ, in alio Sermone, Augustinus scripsisse legitur: *Hoc quod videtis in Altari, etiam nocte transactâ vidistis. Sed quid esset, quid sibi velit, quàm magnâ rei Sacramentum contineret, nondum audiistis. Quod ergo vidistis, Panis est, (Nota bene, non dicit, panis videtur, sed est, & quidem in præsentia, non in præterito, fuit antè,) & Calix, quod vobis etiam vestri renuntiant oculi, Quod autem Fides vestra postulat instruenda, panis est corpus Christi, Calix (verò) Sanguis.* Et post aliqua: *Quomodo panis est corpus Christi, & Calix, vel, quod habet Calix, quomodo est sanguis ejus?* Respondet: *Ista idè dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem.* Speciem non dixit sine substantia, modam Panis & Vini substantiam credidisset in Eucharistiâ abolitam. Et dum Doctor Augustus expressè hic scripsit, *Panis est corpus Christi, Calix, vel Vinum, quod habet Calix, est sanguis Christi,* Bellarminus in terminis refutavit, hanc Propositionem, quæ ad distinctionem aliarum, & quia refertur inter inusitatas, Sacramentalis dicitur, Lutheranis adscribentem, quasi absque Augustini autoritate ita loqui soleant. Qui etiam, dum ad objectum à se Augustini testimonium Zvinglianos utcunque posse respondere scribit, Lutheranos non item, suam prodidit ignorantiam, ut ne quid amplius dicam, cui per alia ejusdem Sancti Patris apud eundem Bedam testimonia satis jam factum est. Et per hoc èd facilius est etiam responsio ad cætera Augustini loca, quæ Bellarminus, de Capite fontium, Valentianus, alique ad Transsubstantiationem confirmandam laudarunt, nominatim, ad secundum, in quo verè scripsit Doctor Augustus, *quod offertur, ante Christi verba, panis dicitur; ubi autem verba Christi fuerint deponita, jam non panis dicitur, sed corpus Christi appellatur.* Verè, inquam, si ad mentem, quam Pater Sanctus alibi expressit, & quidem in testimonio proxime citatis intelligatur. Si enim juxta formulam loquendi ab eo usitatam *panis est corpus, vinum est sanguis Christi;* utique, cum scribit, *non panis dicitur, sed corpus Christi,* intelligi debet non Panis solum, sed simul etiam corpus Christi, vel si corpus Christi tantum, èd accipiendum est sensu, quo pertritiam in communi usu loquendi regulam à potiori solet fieri denominationio. Huc pertinet observatio Cassandri, quâ mentem Augustini in hac Propositione explicanda adsequi laboravit, in Consultatione, nemini non notâ, hunc in modum scribens: *Augustinus panem dicit corpus Christi, sed, ut ita loquar, intellectualiter, respectu videlicet intellectus, quo in pane, qui exterius videtur, interius Christi corpus esse creditur.* Addit de cæteris Ecclesiæ Doctoribus: *Si quando à Patribus hæc loquendi forma usurpatur, ut dicant, panem esse corpus Christi, agnoscunt recentiores quoque Ecclesiastici Scriptores, eam esse figuratam, ut quâ signum rei signata, sed presentis, nomine denotetur.* Quæ Bellarminus porro ex autoritate Thomæ Valdensis, tanquam ex aliquo Augustini libro ad Transsubstantiationis commendationem citat, videntur quidem aliquid ad rem quam-maximè pertinens habere, atque hoc Dogma omni modo adstruere: Sed dum ipse Bellarminus suspicari fuit coactus, causis sine dubio prægnantibus, librum, ex quo Valdensis hoc citavit testimonium, non esse Augustini, sed Alcuini, qui juxta ipsius Bellarmini calculum integris quatuor seculis post Augustinum vixit, ad vindicias Augustini non pertinet, nobis ex instituto ad id non obligatis, ut ad quorumvis Veterum Scriptorum dicta respondeamus. Quod Archi-Episcopus Cæleriensis ex Prosperi sententiis tanquam Augustini testimonium laudavit, in Jure etiam Canonico exhibetur, hæc cum observatione, *aliter illud apud Lanfrancum ex libro de catechizandis rudibus legitur, sed Ivonem ferè eodem modo habere, quo Gratianum.* Sentium hujus testimonii legitimum ut percipiamus, lubet parallelum ex iisdem Prosperi sententiis, eodem Gratiano citante, sex tantum locis intercedentibus, adducere: *Hoc est, quod dicimus, hoc modis omnibus adprobare contendimus, Sacramentum scilicet Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili Elementorum spece, & invisibili Domini nostri Jesu Christi carne & sanguine, Sacramento & re Sacramenti, i. e. corpore Christi, sicut Christi persona constat & conficitur Deo & homine, cum ipse Christus sit verus*

c. Hoc est, dist. II. de Consecr. cõf. Pich. er. opusc. p. 189. & 198.

DEUS

Deus & verus homo, quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur; conficitur autem Ecclesie sacrificium Sacramento & re Sacramenti, id est, corpore Christi, est igitur Sacramentum & res Sacramenti, id est, corpus Christi. Nimirum explicat hoc dictum posterius manifestum satis ea, quæ ex priori Archi-Episcopus Cæfariensis Transsubstantiationi adstruendæ existimavit inservire, dum hanc Sacramentalem panis & vini cum corpore & sanguine Christi unionem certâ quâdam ratione similem esse dixit Augustinus unioni Naturarum Divinæ & humanæ in Christo personali. Sicut autem nisi hæreticos Eutychianæ ad seclâ dicere non potest, humanam Christi Naturam esse conversam in Divinam; Ita etiam vi institutæ ab Augustino comparationis non licet dicere, panem & vinum converti in corpus & sanguinem Christi, ut potest quam conversionem vel, ut Papæ hîc loquuntur Scriptores, Transsubstantionem neque unio Sacramentalis, neque Personalis admittit. Restat testimonium illud tripartitum, quo *Valentianus* validè hoc Transsubstantiationis dogma demonstrasse visus est. Id fitur testimonio, quod *Bellarminus* ex *Thoma Waldensi* citavit, non multùm est dissimile, multumq; pro hoc Transsubstantiationis dogmate videtur militare; ita dum *Valentianus* in margine provocat ad opus Augustini contra *Fausstum*, in cuius tamen libro & capite, quorum numeros adscripsit, nulla planè mentio hujus Controversiæ legitur; quod verò partes testimonii priores attinet, ad *Gratianum* & *Lombardum* hujus tanquam ex Augustino testimonii autoritate utentes Lectorem mittens, observandum est, *Gratianum* huic testimonio præscribere quidem Augustini nomen, sed absque libri vel operis significatione, Notarum verò Scriptorem, quæ jussu *Gregorii* Pontificis, numero & ordine tertii & decimi, seculo adhuc præcedente sunt editæ, fateri, ex *Paschasio* videri illud confectum. Et quamvis addat, *Algerum eo usum citare Augustinum ex libro de Sacramento Altaris*, dum tamen iste liber hodiè inter genuinas Augustini fœtus, juxta *Bellarminianam* quoque recensionem, non extet, quidquid sit de recentibus operum Augustini Supplementis, non omni suppositionis suspitione carentibus, de quibus etiam non idem est Eruditorum utriusque partis judicium, ut de eo multùm solliciti sumus, necessarium non est, præmissis cum & qui notas Marginales *Lombardo* adscripsit, quæ in Editione Lovaniensi præcedentis itidem Seculi leguntur, notanter observavit, *Sermonem, ex quo Lombardus hæc verba citasse visus est, non reperiri in vulgatis Exemplaribus*: quod hæcenus satis esse potest & sufficiens, ne hujus testimonii tanquam Augustiniani autoritate Evangelici videantur teneri. Augustino alibi clarissimè suam de hæc Controversiâ ante, quam in Ecclesia moveretur, exprimente sententiam, ibi præsertim, ubi in sententiis à *Prospero* collectis, eodem *Gratiano* & *Lombardo* testibus, & ad laudatas *Prosperi* vel potius Augustini sententias Lectorem mittentibus, unionem Sacramentalem cum unione naturarum in Christo personali comparavit, illam ex hæc explicans, ut potest quæ nullam Naturæ conversionem vel mutationem in alteram requirit, quam Veteres itidem cum unione corporis & animæ aliquatenus illustrare sunt conati, ut suo supra vidimus loco.

Nunc veniendum esset ad ea Augustini testimonia, quæ ab Evangelicis contra Transsubstantiationem solent laudari, atque videndum, quid *Bellarminus* in eorum examine desideraverit. Sed noluit in hoc decurrere campo *Bella, arma, & minas* spirans *Polemarcha*, sed breviter in acie hæc expediri rem posse existimavit, scribens: *Ultimò, ex Patribus, adeoque etiam ex Augustino, multa collegit Chemnitius contra Transsubstantiationem, sed omnia sunt explicata à nobis libro antecedente; nam eadem adferebantur etiam à Calvinistis contra veritatem corporis & sang. Domini in Euchar. Vide, quæ diximus de testimoniis Irenæi, Ambrosii, Theodoretii, Gelasii & Hesychii; (Augustino cur prætermisso, ex quo tamen Chemnitius contra Transsubstantiationem militavit?) Horum duntaxat enim adducit testimonia, & cum nihil adferat novi, frustra in eorum confutatione immoramur.* Verùm si hæc methodus agendi placuisset *Bellarmino*, multò breviori & longè faciliiori opera contra hæreticos scribere potuisset, & se & alios non paucò labore sublevaturus. Non enim verum est, ea Augustini testimonia, quæ *Chemnitius* contra Transsubstantiationem adduxit, & quæ nos quoq; partim ex *Serm. de Verbo Dom.* partim ex *Prospero* jam habuimus, à *Bellarm.* fuisse explicata in libro antecedente, ubi ad ea Augustini testimonia respondere fuit sollicitus, quæ *Calvin.* contra veritatem corporis & sanguinis Domini in Euchar. adferre solent. Cum enim Evangelici Doctores non ex eo soleant oppugnare fundamento Transsubstantiationem, quo Calviniani, iis veram corporis & sanguinis Christi in Sacr. Euchar. præsentiam vi verborum Institutionis firmâ Fide credentibus; his verò, quidquid sub certis verborum involucris agnoscere vide-

vid. D. Dorfeh. de Jur. Ca. non. pag. 101. conf. Salmat. de Transsub. stant. p. 113. adde Picher. opusc. p. 41. & seqq. & ibid. p. 169. & 176

l. 20. c. 15.

gantes habet, ad præsens Institutum non pertinent, nobis de eo nunc solum sollicitis, quâ ratione laudatum à Bedâ Augustini testimonium ad evertendum Transsubstantiationis dogma possit intervire, ne Bellarmini exceptiones impediant.

Et quidem *ad prius responsum* notari debet, Augustinum de eo, quod est in Akari, non dicere, panem esse quoad speciem *exteriorem*, id est, sensu Papifico, speciem sine Substantiâ, accidens sine Subjecto, eujus rei absurditas Sancto Patri nunquam venit in mentem, neque potuit venire, nisi sibi met ipsi in faciem voluisset contradicere & scribere, qui sicut apud Prosperum ad evitandum dogma Eutychnorum Christi personam constare dixit *ex Deo & homine*, Divinâ nimirum & humanâ Naturâ, neutrà in alteram conversâ, sed utraq; personaliter unitâ, *ut Christus sit & dicatur verus Deus & verus homo*, ita ad evertendum dogma Transsubstantiationis ante, quàm esset natum, Sacramentum Eucharistiæ, quod latiori sensu dixit Sacrificium, *duobus confici & constare* scripsit, *visibili Elementorum specie*, quam in verbis ex Bedâ citatis notanter dixit *corporalem*, & invisibili Carne & Sanguine Christi, sine ullâ utriusq; reali & substantiali conversione & mutatione, quam vis institutâ ab Augustino comparationis nullâ omninò ratione admittit. Nec quidquam valet, quod Bellarminus porò infert: si Augustinus in demonstratione panis & vini verè & substantialiter existentium ad oculare testimonium voluisset provocare, apertissimè repugnasset pluribus aliis Ecclesiæ Doctoribus, *qui sensus falli in hoc Sacramento* tanquam singulari Mysterio, *neq; ex gustu judicandum esse, & deniq; non esse Panem* scripserint: cum præter id, quod ex nostris Gerhardus præsertim, ex Reformatorum cœtu post Chamierum laudatus paulò ante Albertinus, & qui hic prætermitti non debet, Salmasius sub nomine *Simplicii Verini* libro peculiari de *Transsubstantiatione* contra *Grorium* hic quoq; Papizantem scripto, ad ea Patrum dicta observârunt, quæ pro hujus Dogmatis confirmatione solent adduci, notasse hic in genere sufficiat, pertinere has locutiones, quas Augustini Sententiæ ad Evangelicorum mentem explicatæ contrarias esse Bellarminus sibi imaginatur, ad exclusivas, atque hunc in sensum orthodoxè intelligendas, *falli omninò sensus in hoc Sacramento*, si nihil aliud omninò præter id quod videtur, accipere nos credamus, *neq; ex gustu judicandum esse*, sicut in alio communi cibo & potu, *deniq; non esse Panem*, videlicet solum vel communem, qui ad nutritionem corporis, sed animæ pertineat; quâ ratione non video, quid laudati Patres his & talibus verbis dixerint vel scripserint augustissimo Doctore contrarium. In *posteriori responso* Bellarminus non paucam infert injuriam Augustino, quasi is auditoribus tum adhuc *incapacibus* proposuerit *Questionem* capti sublimiorem, adq; eam non *directè*, atque sic insufficienter responderit; auditores in suspensio relinquens; quo an Doctoris officio fecisse satis ex asse possit dici, nescio, an quisquam, cui Simpliciores informandi ratio non est incognita, sit adfirmaturus. Verùm non ita infideliter cum suis egit auditoribus Pater Sanctus, ut quàm eis proposuit *Questionem*, non etiam sufficienter, quantum captus eorum & Mysterii incomprehensibilis ratio patiebatur, ad eam responderit, dicens: *Ista idè dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem.* Facillimum vero fuisset augustissimo Doctore, transsubstantiationis vel aliud vocabulum idem significans adhibere; aut pluribus verbis rem hanc describere, si totalem & substantialem Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Christi conversionem & mutationem in hoc Eucharistiæ Sacramento credidisset. Et huc referri debet ejusdem Sancti Patris testimonium, quod *Valentianum* ex opere contra *Fausum*, libri tamen capite non ad numeri veritatem citato, laudasse habuimus supra, ubi Doctor augustissimus contra Manichæos pleniori textu in hunc modum scripsit: *Noster Panis & Calix, non quilibet, quasi propter Christum in Spicis & in*

L. 20. con-
tra Fausi,
cap. 13.

fermentis ligatum, sicut illi desipiunt, sed certè consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quam vis sit panis & Calix, alimentum est refectiois, non Sacramentum Religionis, nisi quod benedicimus gratiasque agimus Domino in omni. Ejus munere, non solum spiritali, verum etiam corporali. Multùm hic certè fallitur fallitque *Valentianus*, dum ex ipsâ Augustini disputatione putat adparere, voluisse Eum significare, *Eucharistiam* (verbo Institutionis) *consecratam alterius esse generis & nature Panem, quàm ille sit naturalis, qui è terrâ nascitur, atq; adè nihil aliud secundum Substantiam, quàm Corpus Christi.* Cui enim non solum controversiæ inter Augustinum & verè Catholicos ex unâ, ex alterâ autem parte Manichæos & eorum adsecclas agitata status, de quo ageretur capite sequenti, non est ignotus, sed & integri contextus Ratio constat, sicut non ita difficulter potest constare; si ordo dictorum ab Augustino ritè attendatur; manifestum est, dum Sanctus

Pater panem consecratum dixit esse *mysticum*, non voluisse, ejus substantiam, quam naturâ accepit & habet, omninò vi Consecrationis aboleri, sed tantum distingui à pane communi. Et si ille etiam à verè fidelibus juxta Apostoli monitum cum certâ per preces ad DEUM benedictione ac debitâ gratiarum actione pro refectione corporis & alimentato sumatur & comedatur, hæc cum distinctione, quod hic panis sit & maneat Panis solùm naturalis, ad alimentum refectionis quotidianæ & sustentationis vitæ temporalis, à DEO tanquam providentissimo suorum alimentatore concessus; ille verò sit & simul etiam fiat *Panis mysticus*, in, cum & sub quo communicantibus, vi verborum Institutionis & Consecrationis, exhibeatur verè corpus Christi, sicut in, cum & sub Vino in calice per eandem Consecrationem benedicto iisdem exhibetur verè sanguis Christi, nulla cum reali vel substantiali panis & vini mutatione, aut omnimodâ in corpus & sanguinè Christi conversione. Et si enim, ut adhuc semel ad testimonia Augustini à *Valentiano* pro Transubstantiationis dogmate laudata redeamus, verbum *transire* hanc mutationem & omnimodam conversionem, adeòq; totalem prioris Substantiæ abolitionem videatur inferre, præter id tamen, quod ad Augustini sententiam in hac Quæstione vindicandam ex Lombardo patitèr & Gratiano, eorundemq; marginalibus Notis & Glossis fuit monitum, insuper hic addendum venit, *Bulengerum* in suis contra Casauboni Exercitationes Anti-Baronianas Diatribis fateri, verbum hoc *transire* non esse in Textu, ubicunq; etiam extet, quamvis vi hypotheseos ad defendendum receptæ putet, *illud omninò addendum esse.* Quod idem *Valentianus* alibi pro Transubstantiatione ex Augustini Epist. quâdam de *Urbicio*, rectius Urbico, cive Romano habet, quia omninò impertinens est, atque aliàs legitur discussum, ne hoc in nimiam ex crescat molem caput, hæc quidem vice prætermittitur.

Diatr. III.
ad cap. 8.
Exerc. 16.
P. 243.
v. Salmal.
de Trans-
substant.
pag. 325.
seqq.

Quia Bellarminus & cæteri Scriptores, quos vidimus, aliquantò parciores fuerunt in *Transubstantiationis* dogmate confirmando ex Augustini auctoritate, lubet ad pendicis loco subungere, quæ *Matthias Hauzerius*, Ord. Francisci, in ultima parte *Collationis Theologicæ* ad eam pertinentia è divite penu adduxit, ut in dè pateat, an ullâ ratione Doctor augustus huic errori præstitit patrocinium. *Efficacissimam* autem putat huic Instituto sententiam, quæ Tractatu in Johannem post vigesimum septimo legitur verbis sequentibus: *Verba vita æterna habes, q. d. Vitam enim æternam habes in ministracione corporis & sanguinis tui; & nos credimus, quia tu es Christus, Filius DEI vivi, id est, quia ipsa Vita æterna tu es, & non das in carne & sanguine tuo, nisi quod es.* Quamvis enim, subjungit Collator, totum illud caput Johannis sextum perperam restringeretur ad donationem corporis & sanguinis Christi nostræ Fidei & Saluti per solam Incarnationem & Mortem, hæc tamen Augustini negativa, Non das in carne & sanguine tuo, nisi quod es, ad omnem se extendit donationem, includens in hac Sacramentali ipsam carnem & sanguinem Christi personalem, & ab eâ excludens, quicquid non est de esse Christi, sicque totam Panis & Vini substantiam. Præter id huc etiam pertinere putat *Collator Augustinianus*, quæ Pater Sanctus alibi, nominatim in opere de *Genesi ad litteram* scriptis de possibili conversione cujuslibet corporis in quodlibet; item quod in opere de *consensu Evangelistarum* habet de possibili transmutatione corporis Christi in quamvis formam: Imò, quod neq; ipsam corporis conversionem in Spiritum, nec omnium (videlicet corporum) conversionem in DEUM prorsus censuerit impossibilem, citatis ex opere de *Civitate DEI*, de *Trinitate* & aliundè locis. Quia verò etiam non nescivit, Augustinum sæpius repetere, *Panem & Vinum mysticè fieri, benedici, consecrari, sanctificari nobis in corpus Christi, QUAE NON EXCLUDERE, sed quasi supponere & includere videntur Panem & Vinum: quin & comparare hoc Sacramentum non tantum Incarnationi Christi ex Virgine Matre, sed hypostaticæ Unioni etiam Naturæ divinæ & humanæ, &c.* ut alia nunc brevitas causa prætermittantur, idèò sollicitus fuit *Collator* de sufficienti responso, ne hæc Transubstantiationi videantur aliquod creare impedimentum. Et quidem ad prius respondit variè, dicens primo, per illam Benedictionem, Sanctificationem & Consecrationem satis significari verificationem formæ consecratoris: *Secundo*, Panem & Vinum non posse in seipsis benedici, sanctificari & consecrari, cum sint incapacia veræ ac internæ sanctificationis. Ergò, inquit, per hæc significatur sacrificari, seu realiter ac totaliter consumi in supremum DEI cultum, convertiq; in id, quod est verè ac intrinsecè sanctum. *Tertio*, illud mysticum nihil significare improprium, sed sacrum & religiosum Secretum, & vim plasquam naturalem hujus Consecrationis. *Quarto*, per illud, fieri, non significari, Panem & Vinum permanentem, sed transeuntem fieri corpus Christi, seu in illud converti, cum sit impossibile, fieri corpus Christi, & manere simul panem & vinum. *Quinto*, per, fieri nobis, inquit,

p. 350.
seqq.

I. 7. c. 12.
l. 3. c. 25.

inquit, non negatur, sed exprimitur verè fieri, quamvis ad Salutem nostram; quodque id fit fieri realiter, patet ex sequenti comparatione & negatione nascendi, & ex necessaria ad hoc operatione Dei invisibili. *Sextò* tandem, Exemplaria quædam habere tantum, mysticus fit nobis, non nascitur; sed alibi sæpius exprimi, quid nobis fiat, videlicet corpus Christi, idq; ibidem supponi sub illo mystico fieri, non nasci, præ alio fieri seu benedici exteriori ciborum corporalium. *Ad posterius dicit*, expresse comparari Eucharistiam quoad solam visibilem Panis & vini speciem, & invisibilem Christi carnem & sanguinem cum humana Eiusdem natura visibili & Divina invisibili in Incarnatione; item comparari consecrationem Corporis Christi in Eucharistia cum generatione Corporis Christi in utero Virginis, quoad identitatem corporis & similitudinem Virtutis supernaturalis, *non autem quoad materiam ex qua, ejusq; permanentiam*. Alia iterum prætermitto, utpote minus ponderosa, & quæ subtilitatibus tantum innituntur Scholasticis, nisi quis malit vocare obscuritates otiosas, ad ingeniorum acumen obtundendum inventas. Et dum ipse *Collator* efficacissimam vocat Augustini Sententiam, quam ex opere in Johannem adduxit, vel unico ostendendum est verbulo, inefficacissimam esse eam ad confirmandum Dogma Transsubstantiationis. Nervum demonstrationis ponit in iis Augustini verbis, cum scripsit, quasi mentem Discipulorum exprimens ad Christum: *Non das in Carne & Sanguine tuo, nisi quod es*. Verùm si Pater augustissimus hoc voluisset indicare, quod Lectoribus incautis persuasum vult *Collator Scotisticus*, non scribere debuisset, *in Carne & Sanguine tuo*, sed potius, *in Sacramento tuo*. Cæterum, quia non ita scripsit, vis & injuria Doctori Sancto infertur, dum ea Eidem adscribitur Sententia, cujus nullum in omnibus Scriptis, quæ plura sunt, ne minimum invenitur vestigium, & quam salvis hypothefibus, quas alibi copiosè proponit ac defendit, docere potuit nullatenus. Quæ verò contra easdem excipit idem Scoti discipulus, cum Præceptore in tenebris micans, præsertim quoad veram rationem Sacrificii, quam Panis & Vini adscribit, talia sunt, quæ non nisi opinionem absurdam novis absurditatibus adhuc faciunt absurdiorum, ita ut tandem Dogma hoc dici possit & debeat omnium meritò absurdissimum.

LIBRI QUARTI CAPVT VIGESIMVM PRIMVM, & seqq.

DE

Communione sub unâ specie vel utraq;.

POruissent & fortè debuissent illæ etiam Quæstiones in examen venire, quas Bellarminus ab initio quarti hujus libri suo ordine satis prolixè tractat, nimirum de *repositione & adseruatione Panis* consecrati, non item Vini, tanquam Sacramenti, ut vocat, *permanentis*; de materiâ etiam Sacramenti, *siue Panis necessario azymus*, an verò fermentatus, quo Græcorum apud orientales Ecclesiam uti certum est, *siue porro Vinum aquâ in Sacro Calice ad exemplum Christi necessario temperandum*, ut de forma Consecrationis & ipso Sacramenti effectu nihil planè dicam. Sed quia de repositione & adseruatione Panis consecrati Bellarminus nullum ex Augustino ostendere potuit testimonium, eomet ipso se Eius autoritate destitui factus; materiales autem Controversia de *Pane azymo vel fermentato*, Vini itidem aqua miscendo tanti non sint momenti, ut Schisma aliquod inter Ecclesias in Fidei fundamento consentientes facere possent, nisi nimius ex parte Romanensium rigor omnes alios in hac re adiaphorâ à se dissentientes diro anathemate percuteret, Evangelicis liberè in Sacramenti Eucharistiæ usu Pane azymo utentibus, mixtionem aquæ cum Vino faciliè etiam admissuris, si jugum illud tyrannicum; quo irreconciliabilis Roma quosvis fideles sibi conatur subicere, abesset; hinc opus non esse visum fuit, his & aliis Quæstionibus, quæ sine controversiâ possent expediri, aliquam impendere moram, tempore ad necessaria & magis controversa destinando, eam in specie Quæstionem controversam, quæ in hoc negotio utramque solet occupare paginam, Laicis fidelibus, quin & Sacerdotibus non consecrantibus ab utraq; Sacramenti specie, per Definitionem non verè Ecclesiasticam, contra Sapientissimi pariter & Benevolentissimi Testatoris institutum exclusis, & ad unam modò Panis consecrati speciem admissis. Ne verò & hic nimis diffundamur, circa Augustini autoritatem ex Instituto tantum occupabimur; cæteris omnibus hac vice prætermittis, quæ partim præter alia Nostratum Scripta in *Vindiciis Evangelico-Thomisticis* à parte adversaria per